

13^e Henri Nouwenlezing 26 november Janskerk Utrecht

Mechteld Jansen

Van zending naar gezonden zijn.

Aanknopend bij de gedachten van Gabriele Pipinato en via zijn prachtige drieslag gevat in bijna poëtische taal (van uitdelen naar gemeenschap; van helpen naar liefhebben; en van verdeeldheid naar eenheid) ook steeds weer teruglezend in persoon en werk van Henri Nouwen, wil ik in mijn bijdrage stilstaan bij een vierde beweging van...naar. Het is een beweging die voor mij belangrijk geworden is in dagelijks leven en denken, de beweging van missie of zending naar gezonden *zijn*. Aan missie/zending, diaconaat en ontwikkelingshulp kun je *doen* en er valt zo verschrikkelijk veel te doen, als je je verzet tegen het cynisme. Maar ons eigen *zijn* als een gezonden-zijn beschouwen, voorbij aan agenda en activiteitenplanning, dat is een ingrijpende draai die lichaam en geest moeten maken.

Activiteit en zijn.

Hoezeer moest Nouwen zelf leren om langzamer te worden, er te zijn als hij zijn vriend Adam baadde, kleepte, voedde.¹ Misschien komt dat wel doordat we ons eigenlijke werk altijd in het actieve en verstandelijke zoeken. Toegegeven, we hebben een lichaam en dat moet verzorgd worden, dat neemt tijd in beslag maar laten we even snel douchen, aankleden, eten en wegwezen om ons *echte* werk te gaan doen, onze echte taken te volbrengen. Lichamelijke taken zijn geen echte taken. Eten is om onze motor gaande te houden en voor velen van ons vooral om onze hersenen van brandstof te voorzien. Mijn leerproces in dezen vertoont slechts een heel trage vooruitgang en is slechts te danken aan ontmoetingen met mensen die mij dwongen stil te staan bij een aantal oer-elementen van mens-zijn en vooral samen-mens-zijn, namelijk wassen en eten.

Tijdens mijn studententijd in Amsterdam liep ik stage bij Oudezijds 100, een oecumenische gemeenschap die leeft en werkt op de wallen in Amsterdam. Zoals u weet hoort bij die gemeenschap ook een kapel, de Allemanskapel van St. Joris waarin altijd een kleine stroom van water als de rivier de Jordaan sprankelt. Op een ochtend toen ik daar de lichten aandeed, trof ik een zwerver bezig zich daarin te baden. En op mijn vraag wat hij daar aan het doen was, - een volstrekt overbodige vraag geef ik achteraf toe – vertelde hij me vol twinkeling in zijn ogen, dat hij erover dacht zich te laten dopen, maar dat het en passant toch geen kwaad kon om dan ook zijn hele lichaam maar te wassen. En ik bedacht hoe vergeestelijkt mijn idee van dopen geworden was.

---

¹ Henri J.M. Nouwen, *Adam: God's Beloved*, Maryknoll: Orbis 1997, 42-43.

En tweede moment van stilgezet worden overkwam mij toen ik in Kameroen op de zaterdagen voorafgaand aan het Heilig Avondmaal met alle pastores samen het aangeleverde stokbrood alvast in kleine stukjes moest snijden. Vijf duizend mensen zouden samen de Maaltijd des Heren vieren en dus waren er manden vol met brood. De Kameroense collega's links en rechts van mij begonnen te snijden: broodje, plakje, sneetje, vier brokjes, acht brokjes, tergend traag en onder veel gelach en gepraat. Ik berekende dat onder dit tempo de hele operatie tot 's avonds laat zou duren en ik verzoon een manier van broodsnijden die zo efficiënt was, - driedubbel broodje, 144 brokjes per minuut- , dat de anderen er versteld van stonden. Toch nam niemand mijn techniek over en ik begon daar, nog steeds driftig snijdend, over na te denken. Dit samen snijden en verdelen van het brood was voor mij een activiteit, een *doen*, maar voor hen een manier van *zijn*, een samen delen van de voorbereiding op de eucharistie en als zodanig misschien al wel een eucharistisch samen *zijn*. Geen noodzakelijk en efficiënt voorbereiden op het eigenlijke, dit tijd nemen voor elkaar en alvast dankbaar zijn voor al dat stokbrood dat er toch op wonderlijke wijze maar weer gekomen was.

En nog weer jaren later, een klein beetje wijzer geworden, plan ik altijd extra tijd in als ik samen met migranten aan een viering deelneem. Ik weet en waardeer inmiddels dat er niet gevierd, herdacht en begrepen kan worden als niet ook de maaltijd samen gedeeld wordt. Maar nog steeds moet ik door hen stil gezet worden, als de stem van een Surinaamse, een Indonesische of een Congolese voorganger klinkt: dank U voor de handen die dit hebben bereid.

Dit alles doet mij denken aan wat Nouwen schreef over de vruchtbaarheid van je leven.² Je wilt zo graag dat je leven vruchtbaar is. In de jonge, actieve jaren meet je dat af aan prestaties, succes, dingen waar je trots op kunt zijn. Het is zeer herkenbaar aanwezig in de actualiteit van dit moment, in de ervaringen en de val van wetenschappers die onder druk van de prestaties kunnen bezwijken. Wij moeten terug naar de vraag wanneer je je leven vruchtbaar en waardevol kunt achten. Dat kunnen we volgens Nouwen niet aflezen aan je activiteiten, maar aan je passiviteit, dat wil zeggen aan de periodes dat je je gebroken wist, of misschien dóórbroken wist door het lijden aan jezelf, aan de ander, van de ander. Onze waarde wordt zo vaak afgemeten aan onze bijdrage aan de samenleving,³ de economie, maar ook onze aan bijdrage aan vrijwilligerswerk, de vriendenclub, de familie. Dat brengt ons in grote verlegenheid als we de waarde willen uitdrukken van mensen die niet zoveel bijdragen of zelfs misschien wel helemaal niets zichtbaars bijdragen. Mensen met zware lichamelijke of verstandelijke beperkingen die soms zelfs geen emotie kunnen tonen en naar wier banden met zichzelf, met anderen en met God we moeten raden.

---

² Zie J.J. Beumer, *Onrustig zoeken naar God. De spiritualiteit van Henri Nouwen*, Tielt: Lannoo 1999 (3^e), 203.

³ Vgl. H.S. Reinders, *Receiving the Gift of Friendship: Profound Disability, Theological Anthropology, and Ethics*, Grand rapids: Eerdmans 2008, 193, 211.

Gezonden zijn als aanraakbaar zijn

Nog nooit is iemand met een verstandelijke beperking heilig verklaard, stelt Gabriele vast. Betekent dat niet dat zelfs de kerk onze waarde en waardigheid voornamelijk koppelt aan onze verstandelijke activiteit en bijdrage aan de kerk en de samenleving als geheel? Betekent dat zelfs niet dat wij, theologisch gezien, geneigd zijn onze overeenkomst met God voornamelijk te zoeken in onze verstandelijke vermogens? Aangezien God een geestelijk wezen is en wij naar Gods beeld en als Gods gelijkenis geschapen zijn, zullen wij toch vooral geestelijk iets van God moeten of kunnen laten zien? Maar voordat we het weten zetten we onszelf daarmee op een dwaalspoor en vatten wij het geestelijke op als het verstandelijke en het onlichamelijke. Daarom wil ik in dit tweede gedeelte van mijn bijdrage graag nog wat met u naar God verlangen, en daar ook wat taal voor zoeken, dus gewoon wat theologie bedrijven.

Het is altijd moeilijk om iets te delen over je eigen gebed of het zoeken van Gods aangezicht in je dagelijks bestaan. Het wordt vaak mooier dan het is of bescheidener dan je eigenlijk bent. Voordat je het weet wordt het zoeken zelf verheerlijkt of wordt dat wat je gevonden hebt meteen aan anderen opgedrongen.⁴ Bij Henri Nouwen en Gabriele Pipinato en zovele anderen, die in hun spiritualiteit diep afdalen naar eigen angsten en zwakheden, klinkt, dat God ons niet lief heeft *ondanks* onze zwakheden, maar *vanwege* onze zwakheden. Dat is voor mij nog steeds een heel belangrijk gegeven in gebed en theologie. De eerste liefde, Gods liefde voor ons, is een onvoorwaardelijke liefde. Kennelijk hebben veel mensen met mij toch heel lang en heel angstig gedacht dat alleen als God zou kunnen *voorbijzien* aan onze zwakheden, het nog goed zou komen tussen God en ons. Maar alles kantelt als God ons liefheeft vanwege onze zwakheden.

Daarnaast en misschien ook wel gedeeltelijk daarmee verweven is dat wij lichamelijk geschapen zijn en dat ook dát niet op een vergissing berust. Met andere woorden: God hoeft ook niet aan ons lichamelijk-zijn voorbij te zien, om ons werkelijke zelf te zien en ons lief te hebben. Hoeveel angst zit er nog in onze theologie om lichamelijk te denken? Ligt dat niet mede ten grondslag aan onze schroom om met mensen om te gaan die heel erg afhankelijk zijn van lichamelijke uitingen van affectie en die weinig woorden tot hun beschikking hebben? Roept ook Jezus niet enige weerstand op met zijn aanraakbaarheid voor andere mensen (vgl. de verwijzing van Gabriele naar de bloedvloeiende vrouw in Markus 5). Is het niet bijzonder dat Jezus geen afkeer voelt van de onaanraakbaren? Onze onmacht, onwil of afkeer van het benoemen van lichamelijkheid en aanraakbaarheid als het om Jezus gaat, zegt ook iets over onze theologie en onze onmacht om God en lichamelijkheid op een

---

⁴ Vgl. Henri J.M. Nouwen, "De verborgen schat", in: J. Beumer (red), *Als de hemel de aarde raakt. Spiritualiteit en mystiek – ervaringen*. Kampen: Kok 1989, 126-131.

bevrijdende manier samen te denken. Dan krijg je allerlei verwrongenheden in de kerken (niet alleen in de Katholieke) waarbij het lichamelijke liever ontkend wordt.

Wat betreft missie en zending betekent dat een enorme aanslag op ons denken het goede te doen en misschien zelfs wel het aanzien van de kerk met onze beste bedoelingen, activiteiten en daden te kunnen versterken. Als we afgaan op het percentage van onze bevolking dat zegt vertrouwen te hebben in de kerk,⁵ namelijk 35% en daarmee lager dan vertrouwen in de politiek of de radio of de geschreven pers om maar een paar leveranciers van boodschappen te noemen die ikzelf niet altijd zo betrouwbaar acht, dan dreig ik te vervallen in een lange zucht. Daar kan geen missie tegenop, denk ik dan. Wellicht vrees ik in een duister ogenblik dat ook God er niet tegenop kan. Althans niet een God die zich volstrekt afzijdig houdt van onze lichamelijkheid, onze aanraakbaarheid en onze verlangens en die ons alleen maar geestelijk aanspreekt. Niet een God die alleen maar met voorbijzien aan wie wij werkelijk zijn, ons kan heel maken, maar een God die lijf en ziel kent en ons als geheel wil bewonen en genezen. Alles vervalst aan cynisme als wij datgene, waarin wij nu juist zo op God lijken, onze aanraakbaarheid, ten onder houden, overheersen, overschreeuwen, over-
'daten', of liever maar helemaal vergeten.

Mijn zijn is een lijfelijk gezonden zijn naar de ander en het zijn van anderen is een lijfelijk gezonden zijn naar mij; ik kan er niets aan doen en hoef in eerste instantie ook niets te doen dan dat te beamen en als een vorm van bestemming te zien. Het brengt ontspanning, verlangzaming en zelfs af en toe geluk en luchtigheid.

---

⁵ SCP, *De sociale staat van Nederland*, R. Bijl e.a. (red), Den Haag 2011, p. 60.